

РАТАРСКА ПРОИЗВОДЊА У БРДСКО-ПЛАНИНСКИМ ПОДРУЧЈИМА ИСТОЧНОГ ДИЈЕЛА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Весна Милић¹, Игор Ђурђић²

Резиме

Брдско-планинско подручје источног дијела Републике Српске је врло различито по рељефу, геолошкој подлози, климатским условима и типовима земљишта. Према статистичким подацима из 1990. године ово подручје је имало 457.801 хектар пољопривредног земљишта. Већи дио земљишта је под ливадама и пашњацима док је под ораницама и баштама само 11% (50.781 хектар). Република Српска посједује природне ресурсе у брдско-планинским подручјима због чега је потребно посветити посебну пажњу органској пољопривредној производњи. Овим би се ријешили многи економски и социјални проблеми настали почетком деведесетих година.

Кључне ријечи: оранице, ливаде, пашњаци, органска пољопривреда.

Увод

Брдско-планинска подручја су некад имала велики значај за пољопривредну производњу. Посебан значај су имала друштвена газдинства на којим је била заступљена ратарска и сточарска производња. Међутим, задњих деценија ова газдинства су запостављена и уништена, а већа пажња се посвећује индустријској пољопривреди. Ово подручје је остало неискориштено, са великим производним ресурсима и измјењеном демографском сликом. Остала су старачка домаћинства која не могу обезбједити довољно хране ни за своје потребе.

На смањење учешћа пољопривредног становништва са 76% (1950. године) на 17% (1990. године) и повећање градског у укупном становништву утицала је деаграризација. У новије вријеме јавља се велика потражња за еколошки здравом храном због чега се у Републици Српској посебна пажња посвећује пољопривредној производњи у брдско-планинским подручјима.

На стимулисање пољопривредне производње утицало је више фактора као што су: поновно враћање једног дијела становништва у сектор пољопривреде као јединог извора прихода (2003. године око 56% пољопривредног становништва), оптимално коришћење аграрних ресурса, повећање продуктивности и конкурентности уз пораст техничко-технолошког нивоа и одрживи развој.

¹ Проф. др Весна Милић, Пољопривредни факултет, Источно Сарајево, Вука Караџића 30, e-mail: vesnamlc@yahoo.co.uk

² Игор Ђурђић, Пољопривредни факултет, Источно Сарајево, Вука Караџића 30, e-mail: i_djurdjic@yahoo.com

Прегледни рад

На пољопривредну производњу у овим подручјима утицала је неповољна посједовна структура, што је посебно карактеристично за селачка газдинства која садрже више одвојених парцела и чија укупна површина је око 3,5 ha, просјечна старост произвођача се не смањује, неповољан однос између извоза и увоза пољопривредних производа.

Анализа и дискусија

Укупне пољопривредне површине Републике Српске износе преко 1,250.000 ha, од чега на оранице и баште долази око 50% (625.000 ha), а осталих 50% пољопривредних површина су ливаде и пашњаци (*Николић и сар.*, 1997). У брдско-планинским подручјима се налази око 37% пољопривредних површина.

Према подацима из 1990. године (*Окиљевић и сар.*, 1997) структура пољопривредних земљишта у брдско-планинским реонима са крашким пољима која обухвата сарајевско - романијско подручје и Херцеговина била је слиједећа:

Оранице и баште	50.781 ha
Воћњаци	7.685 ha
Виногради	1.270 ha
Ливаде и <u>пашњаци</u>	<u>398.065 ha</u>
Укупне пољопривредне површине	457.801 ha

Од укупних пољопривредних површина у брдско-планинским предјелима само 11% чине оранице и баште, а 87% чине пашњаци и ливаде. На ораницама се претежно гаје: јара жита, кромпир, нешто хељде и крмног биља. Један од значајнијих извора прихода становништва је сакупљање, дорада и откуп самониклог љековитог биља, док се на мањим површинама гаји ово биље.

Већина пољопривредних домаћинстава у овим руралним подручјима се бави овчарством, а у мањој мјери говедарством, свињарством и другим гранама сточарства. Осим испаше, која је јако важна, у исхрани домаћих животиња се у мањој мјери користи силажни кукуруз, травно-легуминозне смјеше, кромпир и поврће лошијег квалитета (*Милић и сар.*, 2006; *Пандуревић и сар.*, 2007).

Брдско-планинска подручја Републике Српске посједују природне ресурсе који могу да задовоље услове за успостављање дугорочне органске пољопривредне производње. На овим подручјима велика је незапосленост становништва, велики % старачких домаћинстава, миграција становништва у градове и исељавање младих у развијене земље. У овим подручјима употреба минералних ђубрива и пестицида је минимална због чега су земљиште и вода неконтаминирани. Због наведених разлога у дугорочном планирању улагања средстава потребно је посебну пажњу посветити овим подручјима и на тај начин стимулирати органску пољопривредну производњу, као и задржавање становништва, претежно младих људи.

Узгој јарих жита веома је важан за брдско-планинско подручје (*Богдановић и сар.*, 2001; 2005). У новије вријеме посебна пажња у селекцији и оплемењивању жита посвећује се стварању сорти отпорних на патогене организме, као и сорти које имају способност да у већој мјери користе минерална хранива из земљишта, а све у функцији производње здравствено безбједне хране. Повећање површина под јарим – житима и хељдом допринијело би повећању количине хљебног жита за људе и исхрану стоке (*Богдановић и Милић*, 2007).

Кромпир заузима значајно мјесто у ратарској производњи. У Републици Српској кромпир се гаји на површини од око 15000 ha, а просјечан принос кромпира је око 9,5 t

ha⁻¹. Овако низак принос кромпира је последица екстензивне пољопривредне производње која се огледа у употреби лошег садног материјала, неодговарајућег сортимента и неадекватне агротехнике. Значајне површине се налазе у брдско – планинским подручјима (Милић Весна, 2007; Милић Весна и сар, 2000). У Републици Српској површине на којим се производи сјеменски кромпир су мале, а и приноси су недопустиво ниски (Милић Весна и сар, 2005;2007).

У брдским и планинским предјелима становништво се често бави сакупљањем, а рјеђе и производњом љековитог биља, које им служи као значајан извор прихода (Милић Весна, Петронић Слађана, 2007). Гајење љековитог биља је постало актуелно у задњих неколико година, док је више развијена пракса сакупљања. У том погледу нарочито су интересантни планински крајеви пошто неке економски интересантне врсте захтјевају овакве еколошке услове за гајење. Посебну пажњу заслужују врсте ендемског карактера као и угрожене биљне врсте које имају љековите особине (Петронић Слађана, Милић Весна, 2003). Познавање љековитих биљака и њиховог генетског потенцијала омогућава развој људских дјелатности заснованих на екологији, одрживом развоју, еколошком управљању, а све у циљу бољих животних услова и успостављања нарушене еколошке равнотеже у природи.

Закључак

Органска пољопривреда треба да допринесе оптималном коришћењу природних ресурса, повећању пољопривредне производње у брдско-планинским подручјима и побољшању економског статуса становништва у овим подручјима. Пошто већи дио брдско-планинског подручја Републике Српске чине напуштени пашњаци и ливаде потребно је спријечити даље пропадање ових површина, а ово је могуће урадити уз стимулацију и повећање броја ситних преживара. Увођењем новог сортимента у ратарској производњи постоје претпоставке о повећању површина под јарим житима, хељдом и кромпиром.

Литература

- Богдановић М., Пржуљ Н., Милић Весна (2001): Производња јарих жита и кромпира у брдско-планинском подручју. Агрознање, сажеци, стр. 34-35, Бања Лука.
- Богдановић М., Милић Весна (2005): Производња јарих жита и хељде у брдско-планинском подручју. Агрознање Вол.6., бр.2, стр. 15-24, Бања Лука.
- Богдановић М. Милић Весна (2007): Производња здраве хране у руралним подручјима – узгој хељде. Тематски зборник, стр.372-378. Јахорина.
- Ковачевић Д., Ољача Сњежана, Долијановић Ж., Јовановић Ж., Милић Весна (2005): Утицај плодореда на принос важнијих ратарских усева. Темпо, Чачак. Трактори и погонске машине. Вол.10.Но 2, стр. 422-428.
- Ковачевић Д., Ољача Сњежана, Долијановић Ж., Јовановић Ж., Милић Весна (2005):Управљање природним ресурсима и производња здравствено безбедне хране у брдско-планинском региону Србије.Темпо, Чачак. Трактори и погонске машине, Вол. 10. Но2, стр. 245-250.
- Весна Милић, Слађана Петронић (2007): Економски значај љековитог биља за становништво планинских предјела Републике Српске. Тематски зборник, стр.106-111. Јахорина.

- Милић, Весна, Вицо, Г., Зорановић, Рада, Вуковић, З. (2007): Производња основног сјемена кромпира - економски или стратешки разлози. XXI Саветовање агронома, ветеринара и технолога, Зборник научних радова Вол.13. бр. 1-2, стр. 95-101, Београд.
- Милић Весна (2007): Анализа двогодишње производње основног сјемена у „Центру за унапређење пољопривреде“ Соколац, Агрознање Вол.6., бр.2, стр. 15-24, Бања Лука.
- Милић Весна, Богдановић М., Ковачевић Д., Зорановић Рада, Вуковић, З.(2005): Производња безвирусног и основног сјемена кромпира у Републици Српској. II Симпозиј о заштити биља БиХ, Зборник резимеа, стр. 76-77, Теслић.
- Милић Весна, Богдановић М., Ђурић Милена, Зорановић Рада, Крсмановић М. (2000): Услови производње кромпира на просторима сарајевско-романијске регије. TEMP NR. INTERNATIONAL CONFERENCE, стр. 93-96, Чачак.
- Милић Весна, Ђорђевић Н., Црногорац Милана, Пандуревић Татјана, Лаловић М.(2006): Могућност коришћења кромпира у исхрани домаћих животиња. Симпозијум са међународним учешћем, "XVII иновације у сточарству", Вол. 22, стр. 603-614, Београд-Земун.
- Николић С., Стојчић Ј., Мејакић В. (1997): Стање и основе пројекције развоја биљне производње у Републици Српској. Агрознање1, стр. 15-24, Бања Лука.
- Окиљевић В., Предић Т., Лукић Р., Марковић М. (1997): Пољопривредно земљиште Републике Српске основни ресурс у производњи хране. Агрознање 1, стр. 25-29, Бања Лука.
- Пандуревић Татјана, Ненад Ђорђевић, Александра Говедарица-Лучић, Сретен Митровић, Мирослав Лаловић, Весна Милић, Владан Ђермановић(2007): Могућност коришћења споредних производа повртарства у исхрани животиња. Зборник сажетака стр.147, XII научно-стручно савјетовање агронома Републике Српске.
- Пандуревић Татјана, Ђорђевић Н., Грубић Г., Стојановић Б., Милић Весна, Лаловић М. (2007): Могућности унапређења исхране оваца у традиционалном сточарству Републике Српске. Тематски зборник стр. 570-578, Међународни научни скуп, Јахорина - Источно Сарајево.
- Петронић Слађана, Милић Весна (2003): Таксономска анализа терцијарних екосистема планине Јахорине. Акта хербологика, Vol.13, No.1, стр,2004. Београд.
- Републички завод за статистику – Република Српска (2007): Саопштење статистике пољопривреде бр. 2.

CROP PRODUCTION IN THE MOUNTAIN- HILL REGION OF THE EASTERN PART OF REPUBLIC OF SRPSKA

Vesna Milic, Igor Đurđić

Apstract

Hills and mountains of the eastern part of the Republic of Srpska is very different in relief, geological substrate, climate and soil types. According to statistics from 1990. in this area had 457,801 hectares of agricultural land. Much of the land is under meadows and pastures, while the gardens only 11% (50,781 hectares). Republic of Srpska has natural resources in mountain areas therefore it is necessary to pay special attention to organic farming. This would solve many economic and social problems created in the early nineties.

Keywords: fields, meadows, pastures, organic agriculture.